

Тетяна Назаренко — доктор педагогічних наук, доктор філософії за Болонською системою (Ph.D), завідувачка відділу навчання географії та економіки Інституту педагогіки НАПН України.

Коло наукових інтересів: методика навчання географії та економіки в школі, методика навчання географії в профільній школі, методи та форми навчання географії, підручникотворення. Має наукову школу. Член редколегії часопису «Географія та економіка в рідній школі» видавництва «Педагогічна преса» (м. Київ) та журналу «Географія» видавництва «Основа» (м. Харків). Член предметної комісії із надання ґрифів при Міністерстві освіти і науки України.

Вчений секретар спеціалізованої вченої ради Д 26.452.05 в Інституті педагогіки НАПН України із захисту докторських (кандидатських) дисертацій із спеціальності 13.00.02 – теорія та методика навчання (географія, хімія, біологія).

Брала участь у розробленні Державних стандартів шкільної географічної освіти, концепції географічної освіти в Україні. Авторка програм і підручників з географії та економіки для закладів загальної середньої освіти.

e-mail: geohim@ukr.net

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-7354-5245>

Володимир Яценко — кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник відділу навчання географії та економіки Інституту педагогіки НАПН України

Коло наукових інтересів: дослідження теоретичних і практичних проблем навчання географії та економіки. Автор навчальних програм для курсів за вибором з економіки та географії.

e-mail: iatsenko_v@ukr.net

Наталія Гончарова — кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник відділу STEM-освіти ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти».

Коло наукових інтересів: дослідження теоретичних і практичних проблем навчання STEM-освіти в закладах загальної середньої освіти, зміст шкільного курсу географії та принципи його добору, особливості навчальної діяльності учнів на уроках географії.

e-mail: leobet@ukr.net

Віктор Надтока — кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник відділу навчання географії та економіки Інституту педагогіки НАПН України.

Коло наукових інтересів: дослідження теоретичних і практичних проблем навчання географії та економіки в загальноосвітніх навчальних закладах; зміст шкільних курсів географічного та економічного спрямування та принципи їх добору, особливості освітньої діяльності здобувачів освіти на заняттях географії та економіки; розроблення навчально-методичного забезпечення освітнього процесу на заняттях географії та економіки.

e-mail: nvo127@ukr.net

УДК 37.048.45: 303.443.2

<https://doi.org/10.32405/2411-1317-2019-4-52-63>

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ: РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Автори статті, об'єднавшись в групу для проведення наукового дослідження, з'ясували питання щодо перспектив розвитку шкільного навчального предмету економіка. Оскільки цей предмет виведений з базового типового плану, то потребує посилення його ролі у варіативному складнику задля забезпечення відповідного рівня навчання економіки та формування таких ключових компетентностей як фінансова грамотність і підприємливість. Зміст статті присвячений статистичній обробці результатів опитування трьох груп (учнів, батьків та вчителів), які брали участь у дослідженні, що виявило певні протиріччя щодо стану розвитку навчального предмету економіка.

Ключові слова: ключові компетентності; економічна освіта; підприємливість; фінансова грамотність; здобувачі освіти; профорієнтаційна робота.

Постановка проблеми. За дослідженнями Всесвітнього економічного форуму розвиток штучного інтелекту, роботизації та інших сучасних технологій призведе до знищення 75 млн. робочих місць до 2022 р. [1]. Але одночасно їх впровадження створить 133 млн. нових робочих місць. Це спрямує інноваційний розвиток освітньої системи України на новий етап кардинальних змін. Важливо, щоб ці змістові кардинальні зміни, що пропонуються Міністерством освіти і науки України у проєкті Державного стандарту базової середньої освіти, були спрямовані на формування нових навичок у здобувачів освіти, поглиблення їхньої спеціалізації з метою бути фахово затребуваними на ринку праці. Але залишаються не розв'язаними проблеми економічної освіти в гімназіях та ліцєях України, що в епоху глобалізації є вельми актуальними.

Для проведення наукового дослідження щодо з'ясування рівня навчання економіки в закладах загальної середньої освіти нами була створена робоча група, у яку ввійшли досвідчені науковці, методисти та вчителі, адже навчальний предмет економіка виведений із базового типового плану та перенесений до варіативної частини, що ставить під загрозу взагалі існування цього предмету.

У 2017-2018 навчальному році ввійшли в дію зміни до навчальних програм, де економіка представлена тільки на профільному рівні, а відсутність зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО) з цього предмету робить його непрестижним серед інших шкільних предметів. Проте, навчання економіки на профільному рівні дає можливість посилити рівень варіативності за рахунок курсів за вибором [4, с.104]. У переліку ключових компетентностей є фінансова грамотність та підприємливість, тому виникає риторичне питання: яка предметна шкільна дисципліна подужає процес формування цих компетентностей краще, ніж економіка та економічна географія? Для того щоб з'ясувати зазначені проблеми, нами і проводилося всеукраїнське дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про широке громадське обговорення актуальних питань, зокрема впровадження цілей сталого (збалансованого) розвитку в освітній процес, формування в учнів ключових компетентностей, обґрунтування концептуальних засад нової української школи (НУШ), упровадження профорієнтаційних тестів тощо.

У 2015 році в Інчоні (Республіка Корея) відбувся Всесвітній форум з питань освіти, де було понад 1600 учасників із 160 країн світу. Вони спільно прийняли нову концепцію освітнього розвитку – Інчонську декларацію порядку денного в галузі освіти до 2030 року [2, с.7].

Ціль сталого (збалансованого) розвитку 4 (ЦСР4) – «Забезпечення інклюзивної і справедливої якісної освіти та створення можливостей навчання впродовж життя для всіх», в основі якої лежить гуманістична концепція освіти і розвитку, орієнтована на права та гідність людини, соціальну справедливість, інклюзивність, захист, культурне, мовне й етнічне різноманіття, а також загальну відповідальність і підзвітність. Саме під ціль 4.4 ЦСР4 орієнтує освітянську міжнародну громадськість до 2030 року суттєво збільшити кількість молодих і дорослих людей, які володіють затребуваними навичками, у тому числі професійно-технічними навичками, для працевлаштування, отримання гідної роботи та занять підприємницькою діяльністю.

Ще в 2006 році Європейський Союз запропонував вісім ключових компетентностей для навчання впродовж усього життя, зокрема «ініціативність та підприємливість». Європейська комісія запропонувала програму «Новий план дій для Європи щодо вмінь: Працюємо разом для посилення людського капіталу, працездатності та конкурентоспроможності», спрямовану на виклики, які постали перед Європою, щодо розвитку компетентностей. Як зазначає директор Генерального департаменту з питань зайнятості, соціальних справ та суспільної інтеграції Детлеф Екерт, «мета цього документа полягає в тому, що кожен повинен мати ключовий набір компетентностей, необхідних для особистого розвитку, суспільної інтеграції, активної громадянської позиції та зайнятості» [3, с.2].

Концептуальні засади реформування «Нова українська школа» (НУШ) відбуваються в рамках загальноєвропейських тенденцій розвитку. Так, три із десяти ключових компетентностей НУШ стосуються предмету нашого дослідження, а саме: основні компетентності у природничих науках і технологіях спрямовані на застосування знань у практичній діяльності; ініціативність і підприємливість розвиває вміння генерувати нові ідеї й ініціативи та втілювати їх у життя; екологічна грамотність і здорове життя формує уміння раціонально використовувати природні ресурси в рамках сталого (збалансованого) розвитку [5, с.11 – 12].

Міністерство освіти і науки України розробляє нову Стратегію розвитку освітніх оцінювань у сфері загальної середньої освіти в Україні до 2030 року. У ній є важливий розділ 2 – «Позиція щодо профорієнтаційного тесту в системі оцінювань», де розглядається доцільність і способи запровадження профорієнтаційного тестування та інших заходів, спрямованих на допомогу випускникам базової школи у виборі майбутнього напрямку навчання, адже, як свідчить статистика, сьогодні майже 40% випускників 9-х класів продовжують навчання у закладах професійно-технічної освіти та коледжах, і лише 60% – залишаються у закладах загальної середньої освіти [7, с.32].

За останні десятиліття зросла кількість міжнародних порівняльних досліджень: вплив знань із фінансової грамотності населення на стабільність фінансових систем країни. Але подібного масштабного дослідження стану та розвитку економічної освіти в Україні не проводилось. Для прикладу порівняємо основні питання, які аналізуються міжнародними експертами та українськими фахівцями (табл. 1).

Таблиця 1

Основні питання, які охоплюють наукові дослідження

Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) [6]	Інститут педагогіки НАПН України та ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» (травень, 2019)
<i>Індекс фінансової грамотності, який складається з 21 запитання про фінансові знання, ставлення та поведінку:</i>	<i>Стан розвитку економічної освіти в закладах загальної середньої освіти, який складається із запитань: 23 – для учнів, 18 – для батьків, 24 – для вчителів економіки:</i>

<i>Фінансові знання</i> , наприклад, розуміння суті відсотків та інфляції	<i>Економічні знання</i> учнів 10-х класів, які вивчають економіку, наприклад, рівень та тематика економічних інтересів, мотиваційні чинники професійного вибору, самооцінювання рівня фінансових знань
<i>Ставлення до фінансових питань</i> , приміром, надання переваги витратанню грошей проти заощадження	<i>Ставлення до економічної освіти</i> батьків учнів 10-х класів, приміром, вибір профілю навчання, сфера майбутньої діяльності та подальше навчання дитини, підвищення ефективності освітнього процесу
<i>Фінансова поведінка</i> , наприклад, планування, заощадження, отримання порад	<i>Застосовані методики навчання економіки та фінансової грамотності</i> вчителів, наприклад, освітні програми для учнів та програми професійного розвитку
<i>Фінансовий добробут</i>	
<i>Демографічні зміни</i> , наприклад, вік, дохід, освіта тощо	<i>Демографічні зміни</i> , наприклад, вік, педагогічний стаж тощо

Формулювання цілей статті. Головною метою статті є презентація проведеного дослідження (до речі, першого в Україні) щодо вивчення стану розвитку економіки в закладах загальної середньої освіти України, як це було передбачено нормативно-правовими документами наукових установ, у яких працюють автори статті, для розв'язання таких завдань: дослідити сучасний стан розвитку економічної освіти; виділити в рамках дослідження економіку як навчальний предмет та/або курси за вибором з економіки та географічних курсів економічного спрямування в гімназіях та ліцеях; вивчити, яким чином можна адаптувати професії економічного і географічного змістів до сучасних наукових та суспільних потреб; надати методичні рекомендації освітянам з питань розвитку навичок комунікації, самореалізації, профорієнтування, фінансової грамотності, розвитку особистісних здібностей за допомогою компетентнісного підходу, а також інформування широкої громадськості про можливості економічної освіти у найближчому майбутньому.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до Плану з виконання НДР «Науково-методичне забезпечення компетентісно орієнтованого навчання економіки та географічних курсів економічного спрямування в гімназії та ліцеї» на 2019 рік (постанова Президії НАПН України від 15.06.2017 р., протокол № 1-2/9-205) та п. 1 Наказу ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» від 11.01.2019 р. № 4 у травні 2019 р. було організовано та проведено дослідження «Стан розвитку економічної освіти в закладах загальної середньої освіти України». Відповідно до п. 2 наказу ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» від 08.04.2019 р. № 31 було створено і затверджено склад робочої групи, до якої увійшли науковці відділу STEM-освіти і відділу наукового та навчально-методичного забезпечення змісту загальної середньої освіти в Новій українській школі ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти», науковці відділу навчання географії та економіки Інституту педагогіки НАПН України, науковці, методисти та вчителі з різних освітніх установ.

Дослідження проходило в декілька етапів, які включали в себе збір та обробку первинної інформації з різних джерел; розробку нормативно-правової бази; підготовку інструктивно-методичних рекомендацій щодо проведення дослідження; розробку інструментарію (анкети для трьох груп респондентів); підготовку Google-форм для проведення анкетування; прорухування

репрезентативності, надійності та валідності вибіркової сукупності тощо; призначення обласних координаторів та ознайомлення їх з пакетом матеріалів для проведення дослідження; коригування дотримання вибіркової сукупності; консультативну діяльність; аналіз та узагальнення отриманих результатів дослідження; ознайомлення освітянської спільноти із результатами дослідження.

У дослідженні брали участь учні 10-х класів, батьки учнів 10-х класів і вчителі, які викладають економіку та курси за вибором економічного спрямування. Опитування респондентів здійснювалося методом online заповнення Google-форм на сайті Інституту педагогіки НАПН України [<http://undip.org.ua/>].

Так, за результатами опитування учнів 10-х класів 32,3% респондентів не можуть точно визначитися, до якої професії вони відчують у себе здібності (рис. 1). Як ми бачимо на діаграмі, значний відсоток респондентів (50,1%) бачать своє майбутнє серед професій економічного спрямування.

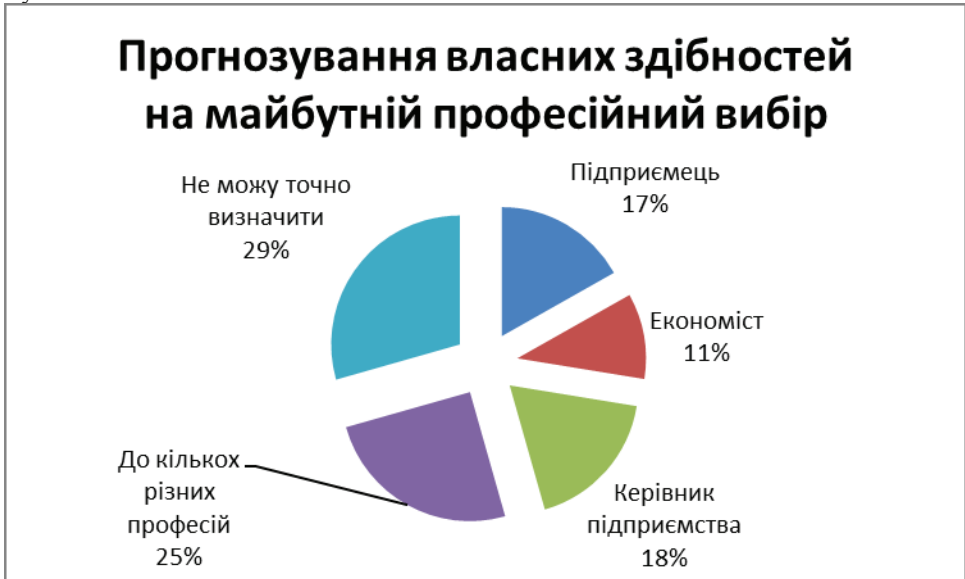

Рис. 1. Співвідношення власних здібностей із майбутнім професійним вибором (на думку учнів)

Понад 70,3% респондентів хотіли б одночасно мати дві суміжні професії (в анкетах пропонувалося, наприклад, економіст-бухгалтер або маркетолог-економіст тощо); 71,6% відчують психологічну готовність до самостійної діяльності в галузі економіки (у т. ч. 54,0% більш реалістично оцінюють себе та свій майбутній професійний вибір і зазначають, що «потрібно більше *готуватися*»).

Батьки учнів 10-х класів, які брали участь у дослідженні, відповідаючи на запитання про здібності своєї дитини, виділяють загальноорганізаційні вміння власних дітей без професійно орієнтованої прив'язки (37,3% респондентів) (рис. 2).

Також 93,5% батьків вказали, що їхні діти мають здібності, які можуть самостійно застосувати в галузі економіки. Можна зробити перший висновок про те, що проектування вибору майбутньої професії учнями 10-х класів закладів загальної середньої освіти України стимулюється найбільшим оточенням. Хоча, як зазначають батьки у відповідях на наступне питання анкети, учням не вистачає умінь планувати власний час (41,5%), низьким є рівень теоретичних знань (27,7%), не вистачає навичок виконання практичних завдань (18,0%) та найголовніша проблема – їх втомлюваність (45,6%).

Рис. 2. Співвідношення потенційних здібностей власних дітей до майбутнього професійного вибору (на думку батьків)

На думку вчителів економіки, лише 29,4% учнів психологічно готові до самостійної економічної діяльності (рис. 3).

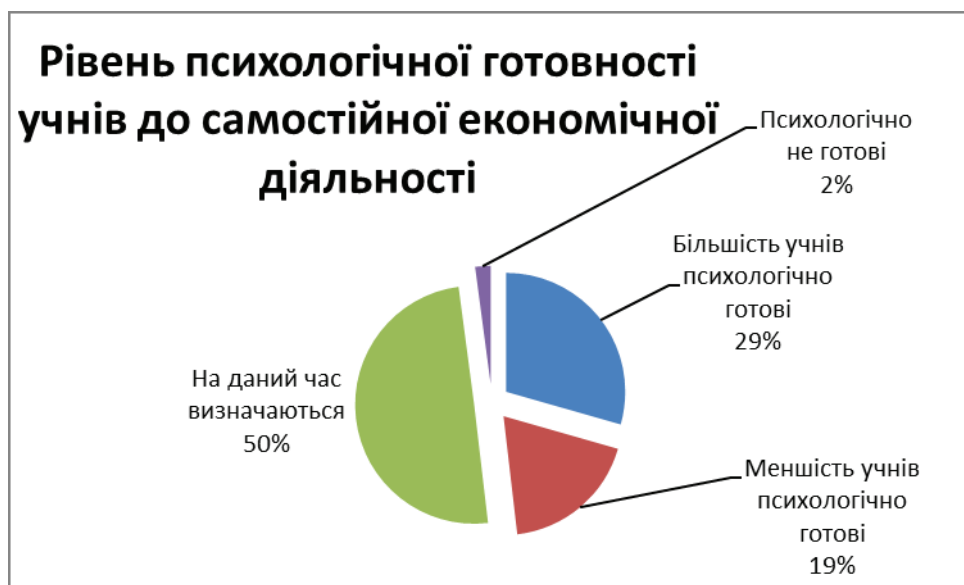

Рис. 3. Співвідношення психологічної готовності / не готовності учнів до самостійної економічної діяльності (на думку учителів економіки)

На думку вчителів економіки, понад 70,5% учнів 10-х класів психологічно не готові до самостійної економічної діяльності у майбутньому (у т. ч. 49,7% на даний час визначаються).

Проведене дослідження виявило значну розбіжність в оцінюванні майбутнього професійного вибору між учнями, які в основному визначаються під впливом батьків, та вчителями економіки, які здійснюють педагогічне спостереження за учнями. Так, учні разом із батьками відчують психологічну готовність до самостійної професійної діяльності в галузі економіки, а вчителі вважають, що їхні учні в основному кількісному складі ще не визначилися і психологічно не готові до самостійної економічної діяльності. Хоча понад 91,5% учителів економіки відзначають стабільний і навіть зростаючий пізнавальний інтерес учнів до вивчення економіки за останні роки, у тому числі 43,6% учителів відзначили, що спостерігається стабільний інтерес, а 47,9% – що він зростає. Лише 8,5% респондентів відзначили, що інтерес знижується.

Наступне протиріччя, яке виявило дослідження, опосередковано стосується профорієнтаційної роботи в закладах загальної середньої освіти і визначає рівень самооцінювання знань учнів з економіки (табл. 2).

Таблиця 2

**Як оцінюють власну обізнаність з економічних питань
учні 10-х класів**

Запитання	Самооцінювання рівня знань		
	Маю високий рівень знань	Достатньо обізнаний	Не маю необхідних знань
Оцініть власну обізнаність з питань загальноекономічних аспектів (потреби споживача, споживчі блага, обмеженість ресурсів та безмежність потреб, раціональне використання ресурсів, види власності, економічний кругообіг, економічна система тощо)	8,4	61,8	26,8
Оцініть власну обізнаність з питань фундаментальних аспектів ринкової економіки (попит, пропозиція, конкуренція, монополія, види та функції грошей, доходи, витрати, інфраструктура ринку тощо)	9,4	57,7	32,9
Оцініть власну обізнаність з питань у підприємницькій діяльності (дохід, ризик, витрати, прибуток, рентабельність, економічна ефективність, бізнес-план, маркетинг, реклама тощо)	11,5	59,5	29,0

Серед відповідей батьків учнів 10-х класів на запитання власної обізнаності з питань економічного життя суспільства (у т. ч. фінансова сфера, ринкова економіка та підприємництво) бачимо ту ж саму тенденцію:

- маю високий рівень знань – 16,7%;
- достатньо обізнаний – 65,0%;
- не маю необхідних знань – 18,3%.

Міжнародні порівняльні дослідження в Україні з питань фінансової грамотності, фінансової інклюзії та фінансового добробуту не підтверджують таких оптимістичних думок наших респондентів. У таблиці 1 ми наводили запитання, які використовувало Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) під час реалізації проекту «Трансформація фінансового сектору» у червні 2019 р. Їхні анкети були розроблені на основі опитування ОЕСР/Міжнародної мережі

фінансової просвіти. За методикою ОЕСР, загальний індекс фінансової грамотності України становить 11,6 (із 21). Цей індекс базується на балах за фінансові знання, ставлення та поведінку. Індекс України є на одному рівні з найнижчим значенням серед 30 країн, які взяли участь в опитуванні ОЕСР 2016 р., а саме з індексом Польщі (11,6) [7, с.5- 8]:

- ✓ лише 43% дорослого населення в Україні правильно відповіли на мінімум п'ять із семи запитань на перевірку знань (що вважається мінімальним цільовим показником) [проти наших результатів «достатньо і високо обізнаних» у 81,7%];
- ✓ 48% українців почуваються комфортно, ухиляючись від сплати податків;
- ✓ за останні 12 місяців близько 30% усього населення мали розрив між доходами та витратами й «вирішили» цю проблему за допомогою позик або відстрочення платежів за борговими зобов'язаннями.

Отже, напрошується висновок про невідповідність загальноєвропейським стандартам стану економічної освіти в Україні. Зокрема, актуальними залишаються питання розроблення освітніх програм з підвищення фінансової грамотності для підлітків і молоді (12-24 років), де було б передбачено особисту відповідальність за турботу про завтрашній день, обговорення фінансових питань не лише в школі, а також і з батьками, планування заощаджень, знання законодавства про захист прав споживачів тощо.

Серед цих та інших актуальних питань економічної освіти в Україні ключовим залишається вибір майбутньої професії, про що свідчить діаграма на рис. 4. Більшість (84,8%) респондентів надають перевагу особистим уподобанням.

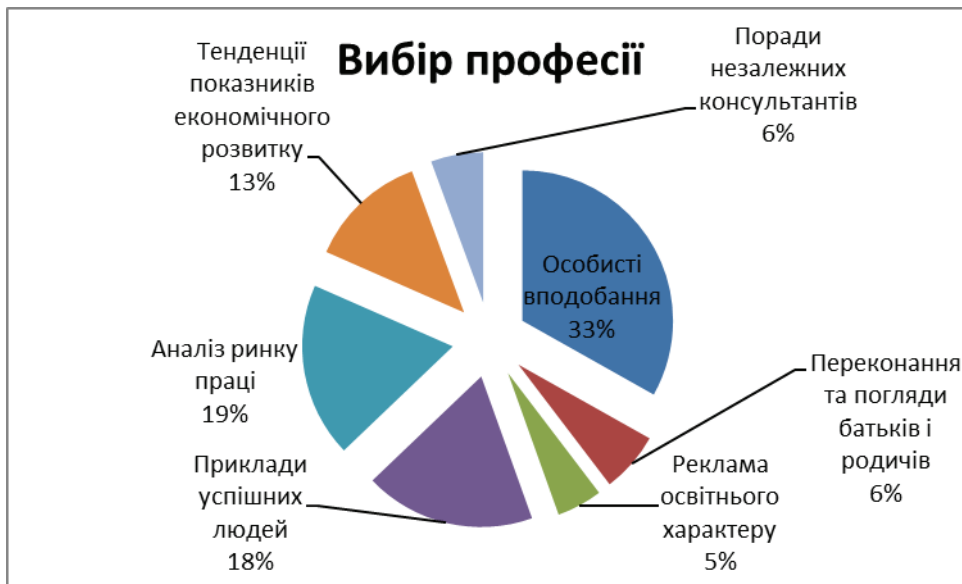

Рис. 4. Чинники, які впливають на вибір майбутньої професії (на думку учнів)

Учителів економіки умовно можна віднести до тих, хто дає незалежні консультації (і не тільки вони), до них прислухаються 6% опитаних учнів. Самі ж учителі економіки відзначають, які ключові компетентності формуються в учнів під час навчання економіки:

- підприємницька – 88,6%;
- інформаційна – 72,2%;
- громадянська – 67,2%;
- здоров'язберігаюча – 23,1%.

Освітня традиційно тяжіють до гармонійного розвитку особистості, що поєднаний з різними напрямками її свідомості, поведінки та діяльності. Тож виникає протиріччя між соціальними запитами учнів, їхніх батьків та вчителів.

Освітня система України реформується в рамках НУШ, але навіть після реформ актуальним залишиться питання про форми і зміст навчання (чому і як навчати?). У таблиці 3 ми узагальнили найбільш значущі навички, що будуть затребуваними не лише у майбутньому, але потрібні вже й сьогодні.

Таблиця 3

Які навички необхідно формувати, щоб бути конкурентноздатним у найближчому майбутньому

Необхідні навички:	Умови формування навичок
комунікація	здобувач освіти будь-якого віку може навчити чогось іншого здобувача або здивувати своїми результатами старших за віком, а також отримати відгуки про свою роботу
робота в команді й управління проектами	працювати у змішаних командах з 3 – 5 осіб над розробкою власних ідей у бізнесі, збільшенням ефективності, комфорту, проектуванням, виробництвом тощо
емпатія	вміти емоційне співпереживати, турбуватися або опікати когось, проявляти людяність
креативність	розвивати творчі здібності, розробляти інноваційні ідеї для розв'язання актуальних проблем
критичне мислення	ретельно перевіряти інформацію, оцінювати її та аналізувати
медіаграмотність і знання основ інформаційних технологій	працювати у форматах відео і розробляти контент
фінансова грамотність	постійно спостерігати за рівнем заробітної плати майбутньої професії
гнучкість розуму	навчання швидко переключатися з однієї думки на іншу й обмірковувати декілька предметів одночасно
самопрезентація	брати участь у різноманітних конкурсах, обґрунтовувати потенційну вигоду власних ідей і можливість подальшого їх розвитку
профорієнтація	вивчати розмір інвестицій в освіту для отримання потрібної кваліфікації та початку роботи, потенціал попиту на спеціалістів відповідного рівня розвитку

комплексно розв'язувати проблему	навчатися виявляти й усувати причини, а не наслідки проблем
навчання впродовж життя	готовність навчатися і переучуватися впродовж життя
Управління людьми	набувати досвід безболісно вирішувати конфліктні ситуації, не допускати поширення пліток та інтриг в колективі
Працювати дистанційно	збирати й обробляти великий об'єм інформації
Крос-функціональна взаємодія і міждисциплінарність	здобувати знання в суміжних сферах

Ми не вдаємося у детальний аналіз і методіку їх формування, це тематика майбутніх наукових досліджень.

Висновки та перспективи подальших досліджень. У результаті проведеного першого масштабного дослідження з проблеми розвитку та перспективи економічної освіти в гімназіях та ліцеях України нами зроблені певні висновки, а саме: проектування вибору майбутньої професії учнями 10-х класів закладів загальної середньої освіти України стимулюється, насамперед, найближчим оточенням – сім'єю. Виникає значна розбіжність в оцінюванні майбутнього професійного вибору. Соціальний запит на вивчення економіки або економічної географії значно вищий, ніж освітні можливості закладів загальної середньої освіти України.

Стан економічної освіти в Україні не відповідає загальноєвропейським стандартам. Актуальними залишаються питання розроблення освітніх програм для варіативної частини (курси за вибором).

Отже, проведення дослідження переконало нас у тому, що навчальний предмет економіка необхідний, і варто прийняти рішення щодо віднесення його до обов'язкового рівня навчання. У підсумку ми радимо здобувачам освіти вибирати не спеціальність в університеті, а напрям, розвивати нові професійні навички в закладах вищої освіти, відвідувати певні розвиваючі курси, постійно стежити за реформами в своїй сфері діяльності та навчатися впродовж життя.

Використані джерела

- [1] «The Future of Jobs 2018: Centre for the New Economy and Society», червень, 22, 2019. [Електронний ресурс]. Доступно: file:///C:/Users/Lenovo/Desktop/WEF_Future_of_Jobs_2018.pdf
- [2] «Incheon Declaration. Education 2030: Towards inclusive and equitable quality education and lifelong learning for all» / ED-2015/WS/18 [Електронний ресурс]. Доступно: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000233813>
- [3] M. Bacigalupo, P. Kampylis, Y. Punie, G. Van den Brande. «EntreComp : The Entrepreneurship Competence Framework». Люксембург : Publication Office of the European Union; EUR 27939 EN; 2016, doi : 10.2791/593884.
- [4] Т. Г. Назаренко, Методика навчання географії в профільній школі: теорія і практика: [монографія]. Київ, Україна: Педагогічна думка, 2013. ISBN 978-966-644-362-8 [Електронний ресурс]. Доступно: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/9886> (дата звернення: 26.11. 2018).
- [5] Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи / Рішення колегії МОН України від 27.10.2016 р. [Електронний ресурс] Доступно: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>, вільний.
- [6] Фінансова грамотність, фінансова інклюзія та фінансовий добробут в Україні. Результати дослідження / Проект USAID «Трансформація фінансового сектору». Київ, Україна : USAID, 2019.

- [7] Стратегія розвитку освітніх оцінювань у сфері загальної середньої освіти в Україні до 2030 року / Рішення колегії МОН України від 30.05.2019 р. протокол № 4 / 4 – 20 [Електронний ресурс]. Доступно : [file:///C:/Users/Lenovo/AppData/Local/Temp/Rar\\$DI37.953/Стратегія%20освітніх%20оцінювань%20до%202030%20року.pdf](file:///C:/Users/Lenovo/AppData/Local/Temp/Rar$DI37.953/Стратегія%20освітніх%20оцінювань%20до%202030%20року.pdf), вільний.

References

- [1] «The Future of Jobs 2018: Centre for the New Economy and Society», червень, 22, 2019. [online]. Available: file:///C:/Users/Lenovo/Desktop/WEF_Future_of_Jobs_2018.pdf (in English)
- [2] «Incheon Declaration. Education 2030: Towards inclusive and equitable quality education and lifelong learning for all» / ED-2015/WS/18 [online]. Available: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000233813> (in English)
- [3] M. Bacigalupo, P. Kamylyis, Y. Punie, G. Van den Brande. «EntreComp : The Entrepreneurship Competence Framework». Люксембург : Publication Office of the European Union; EUR 27939 EN; 2016, doi : 10.2791/593884. (in English)
- [4] T. G. Nazarenko *Metodyka navchannia heohrafiï v profilnii shkoli: teoriia i praktyka*: [monohrafiia] Kyiv, Ukraina: Pedahohichna dumka, 2013. [online]. Available: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/9886> (data zvernennia: 26.11. 2018). (in Ukrainian)
- [5] New Ukrainian school. Conceptual Principles of Reforming the Secondary School / Decision of the Collegium of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated October 27, 2014, Date version. : October 27, 2016. [online]. Available: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>, free. - The head. from the screen (in Ukrainian)
- [6] Financial Literacy, Financial Inclusion and Financial Welfare in Ukraine. Research Results / USAID Transformation of the Financial Sector. Kyiv, Ukraina: USAID, 2019. (in Ukrainian)
- [7] Strategy for the development of educational assessments in the field of general secondary education in Ukraine until 2030 / Decision of the Collegium of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated May 30, 2019, protocol # 4/4 - 20 [online]. Available: [file:///C:/Users/Lenovo/AppData/Local/Temp/Rar\\$DI37.953/Стратегія%20освітніх%20оцінювань%20до%202030%20року.pdf](file:///C:/Users/Lenovo/AppData/Local/Temp/Rar$DI37.953/Стратегія%20освітніх%20оцінювань%20до%202030%20року.pdf) (in Ukrainian)

Татьяна Назаренко, доктор педагогических наук, старший научный сотрудник, заведующая отделом обучения географии и экономики Института педагогики НАПН Украины;

Владимир Яценко, кандидат педагогических наук, старший научный сотрудник, старший научный сотрудник отдела обучения географии и экономики Института педагогики НАПН Украины;

Наталья Гончарова, кандидат педагогических наук, старший научный сотрудник отдела STEM-образования ГНУ «Институт модернизации содержания образования»;

Виктор Надтока, кандидат педагогических наук, старший научный сотрудник отдела обучения географии и экономики Института педагогики НАПН Украины.

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ЭКОНОМИКИ В ШКОЛАХ УКРАИНЫ: РЕЗУЛЬТАТЫ ИССЛЕДОВАНИЯ

Авторы статьи объединились в группу для проведения научного исследования с целью выяснения вопроса о перспективах развития учебного предмета экономика, поскольку этот предмет выведен из базового типового плана и его будущее непонятно. Для усиления его роли в вариативном компоненте и с целью обеспечения соответствующего уровня обучения экономики для формирования таких ключевых компетентностей, как финансовая грамотность и предприимчивость, был проведен первый этап исследования, результатом которого и стала эта статья. Содержание статьи посвящено статистической обработке результатов опроса трех групп (учащихся, родителей и учителей), принимавших участие в исследовании, которое показало определенные противоречия относительно состояния развития учебного предмета экономика.

Ключевые слова: ключевые компетентности; предприимчивость; финансовая грамотность; экономическое образование; учащиеся; профориентационная работа.

Tetiana Nazarenko, Doctor of Education, Senior Researcher, Head of the Geographical and Economic Education Department of the Institute of Pedagogy of the NAES of Ukraine;

Volodymyr Yatsenko, Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Researcher, Senior Researcher at the Geographical and Economic Education Department of the Institute of Pedagogy of the NAES of Ukraine;

Natalia Honcharova, Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Researcher at the STEM Education Department of the Institute of Modernization of Educational Content;

Viktor Nadtoka, Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Researcher at the Geographical and Economic Education Department of the Institute of Pedagogy of the NAES of Ukraine.

PROBLEMS AND PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF ECONOMIC EDUCATION IN SCHOOLS OF UKRAINE: RESULTS OF RESEARCH

The authors of the article, united in a group to conduct scientific research to clarify the issue of the prospects for the development of the subject of economics, because it is derived from the basic model plan. The study of the state of economic education in Ukraine (February-May, 2019) has become an important stage of scientific substantiation of NUS issues. There were research questions in three aspects, from the perspectives of educators, parents, and economics teachers. It is a question of correlation between the abilities of the educational recipients and their professional choice, psychological readiness for independent economic activity, self-assessment of the level of knowledge in economics, choice of future profession, etc.

On the basis of the results of the study methodological guidance on career building was developed. In particular, the development of financial literacy training programs for adolescents and young people (12-24 years old), the choice of future profession in line with current scientific and social needs, the development of a vocational guidance workplace HLS with the definition of concrete results they wish to achieve, the profession of the future and knowledge and skills you may need.

It details what skills do need to be formed in the near future? These are communication skills, teamwork and project management, empathy, creativity and critical thinking, media literacy and knowledge of the basics of information technology, financial literacy, and more.

The work was carried out in accordance with the R&D Implementation Plan "Scientific and methodological provision of competently-oriented education of economics and geographical courses of economic orientation in high schools and lyceums" for 2019 (resolution of the Presidium of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine dated 15.06.2017, protocol № 1-2 / 9-205) and item 139 of planning of work State Scientific Institution "Institute for the Modernization of the Content of Education" for 2019 (May 4, 2019 (the order of DNU "Institute for the Modernization of the Content of Education").

Consequently, the study has convinced us that the subject of economics is urgently needed and worth revisiting as a compulsory level of study. As a result, we advise students to choose not a specialty at the university, but a direction, develop new professional skills in higher education institutions, attend certain courses, constantly monitor the reforms in their field of activity and the need to study for life.

Key words: key competences; economic education; job seekers; choice of future profession; career guidance work; financial literacy.